

ALLÂH

(الله)

Abbas Mahmûd el-Akkâd'ın
(1889-1964)çeşitli din ve felsefelerin
Allah hakkındaki görüşlerini inceleyen
ve İslâmiyet'teki Allah inancının
mükemmelliğini savunan eseri.

Başlangıçtan günümüze kadar insanlığın tanrı anlayışı ile insandaki din duygusunu ele alan eser bir giriş, üç bölüm ve bir sonuç kısmından oluşur. Birinci bölümde akîdenin menşei ve mahiyeti ele alınarak bu konuda Taylor, Max Müller, Freud gibi araştırmacıların görüşleri ile totemizmin insanlığın ilk dini olduğu şeklindeki görüş tenkit edilir. Daha sonra tanrı inancının tarih boyunca geçirdiği merhaleler üzerinde durularak "Kevnî Şuur" başlığı altında varlık, varlığın niteliği, zaman mefhumu, insandaki din duygusu gibi konulara temas edilir. Telepatis, telerji, ipnotizma, psikometri, ruh çağırma, tecrübî psikoloji gibi ruh bilimlerinin uzmanlarına ait görüşler ve bunların değerlendirilmesine yer verilir. "Allah Zâttır" başlığı altında da Allah'ın varlığının "zât"tan başka bir kelime ile ifade edilemeyeceği belirtilerek bu konudaki Eski Mısır, Hint, Çin, Japon, İran, Bâbil ve Yunan telakkilerinden bahsedilir.

"Dinde Yeni Dönem" adını taşıyan ikinci bölümde kitâbî dinlerle felsefedeki ilâh anlayışı üzerinde durulur. Bu bölümde Yahudiliğin Yehova ve mesih telakkisi, Sokrat öncesi ve sonrası İlikçağ filozoflarının tanrı ve âlem anlayışları, Hıristiyanlığın teslîs ve mesih inancı, İslâmiyet'teki Allah akîdesi kısmında da Allah'ın zâtı ve sıfatları ile diğer din ve felsefelerdeki ilâh telakkilerinden ayrıldığı hususlar açıklanır.

"Felsefeden Sonra Dinler" adlı üçüncü bölümde öncelikle felsefenin gelişmesinden sonra semavî dinlerin durumu incelenir. İlk olarak Yahudiliğin durumu, yahudi filozof Philon ile Mûsâ b. Meymûn'un felsefe ile yahudi itikadını telif etme çabaları anlatılır. Daha sonra Hıristiyanlığın durumuna, hıristiyan ilâhiyatçı Origène, Arius, Nestûr (Nestorius), Saint Augustin ve Saint Thomas'ın fikirlerine temas edilir. Son olarak da İslâm'ın durumu ele alınır. İmâmet, kazâ-kader, Allah'ın sıfatları konusunda ortaya çıkan görüşler incelenir. Daha sonraki kısımda kitâbî dinlerden sonra felsefenin durumu anlatılırken, Descartes, Berkeley, Spinoza, Leibnitz, David Hume, Stuart Mill, Kant, Hegel gibi Yeni ve Yakınçağ filozoflarının tanrı-âlem ilişkisi hakkındaki görüşleri ele alınır. Bu konuda tasavvufî düşünceye ayrılan kısımda ise sūfîyenin Allah-âlem telakkisi açıklanır. Allah'ın varlığının delilleri bahsinde, filozofların Allah'ın varlığını ispat etmek için kullandıkları delillerin en meşhurları olan burhân-ı kevnî (kozmo-lojik delil), burhân-ı gâî (teleolojik delil), ekmele varlık delili ve ahlâk delili ile bunlara yöneltilen itirazlar ve cevapları belirtilerek materyalizmin dayandığı tesadüf prensibi reddedilir. Kur'ânî deliller kısmında, isbât-ı vâcib* e temas eden bazı âyetler zikredilerek bu âyetlerin ikna yönünden en kuvvetli deliller olduğu belirtilir. Çağdaş filozofların görüşlerinin ele alındığı kısımda Stuart Mill, William James, Spengler, Nietzsche ve Hartmann'ın fikirleri aktarılıp bunların tahlil ve tenkitleri yapılır. Tabii ilimler ve ilâhiyat bahisleri konusunda Arthur Stanley Eddington, James Hopwood Jeans, Albert Einstein, Cressy Morrison gibi pozitif bilimlerde meşhur olan âlimlerin Allah'ın varlığına dair görüşleri açıklanır.

Sonuçta ise tevhid akîdesinin inançların en üstünü, insanın akıl ve fıtratına en uygunu olduğu, aklın iman konusunda büyük role sahip bulunmakla birlikte temel unsur teşkil etmediği, hissin, şuurun ve apaçık hakikatlerin de akıl gibi imanda etkili olduğu belirtilir.

Akkâd eserinde, dinleri ve felsefî cereyanları çok iyi bilen bir düşünür olarak bunların inanç konusundaki görüşlerini tenkit ve tahlile tâbi tutabilmiştir. Bu yönüyle kitap, ilim-felsefe-akîde arasındaki ilişkileri inceleyen ve Allah'ın varlığını ispat etmek için kaleme alınan yeni ilm-i kelâm devrine ait bir eser mahiyetindedir. İlk defa 1947 yılında Kahire'de yayımlanan eserin birkaç baskısı yapılmıştır. Eser ayrıca "Mevsûatü Abbâs Mahmûd el-Akkâd" adlı külliyyatın I. cildi (15-316) içinde neşredilmiştir (Beyrut 1970).

BİBLİYOGRAFYA :

Akkâd, *Allâh*, Kahire 1947; "Akkâd, 'Abbâs Mahmûd", *Mu.A*, II, 1229; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, V. 425.

AHMET SAİM KILAVUZ

ALLAHÂBÂD

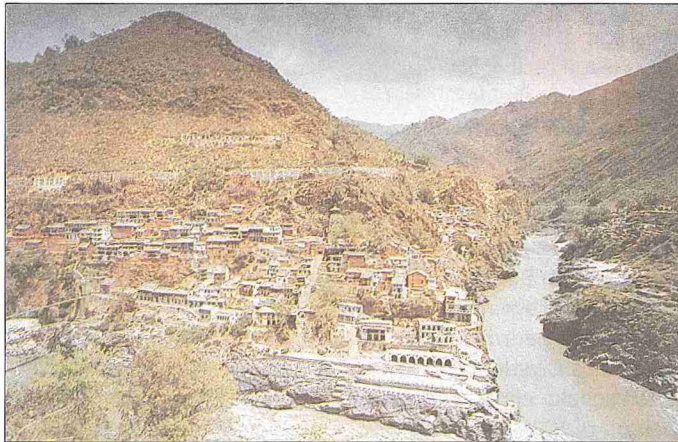
(الله آباد)

Hindistan'ın
Utar Pradeş eyaletinde,
aynı adı taşıyan
yönetim bölgesinin idare merkezi.

Ganj ve Yamuna nehirlerinin birleştiği yerde, Kalküta'yı Delhi ve Amritsar'a bağlayan ana yol üzerindedir. Delhi-Kalküta demiryolu Bombay'dan gelen demiryolu ile burada kesişir.

Efsaneye göre şehir milâttan önce 1000 yıllarında, muhtemelen Pencap'ta Balhi taraflarından gelen İda adlı bir kral tarafından kurulmuştur. Eski Hintliler buraya Prayaga (kurban yeri) veya Pratişsana (tutunacak yer) derlerdi. Budistler her on iki yılda bir, aralık-ocak veya ocak-şubat arasında ayın ilk görüldüğü gece iki nehrin birleştiği yerde yıkanmaktadırlar. Buna bağlı bir inanış ve âdetin Ârîler'in Hindistan'ı istilasından önce de yerliler arasında var olduğu bilinmektedir. Şehrin milâttan sonra X-XVI. yüzyıllar arasındaki tarihi hakkında yeterli bilgi yoktur.

Allahâbâd'ın esas gelişmesi, Ekber Şah'ın (1556-1605) stratejik öneminden dolayı şehirde sarp bir hisar yaptırması ve buraya İlahâbâs adını vermesiyle başlamıştır. Zamanla, şehrin adı İlahâbâd ve Allahâbâd halini almıştır. Şehir 1736-

Allahâbâd
şehrinin
bir görünüşü -
Hindistan